

В.М. Карчагіна

(дацэнт кафедры дашкольнай і пачатковай адукацыі
ВДУ імя П.М. Машэрава)

СТУДЭНЦКІ І МОЛАДЗЕВЫ СЛЭНГ ЯК ЧАСТКА ЛЕКСІКІ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Час змяняецца. Змяняюцца, а дакладней, ужо змяніліся многія рэаліі. І гэта правільна: жыццё павінна рухацца. Родная мова – гэта жывая сувязь часоў. З яе дапамогай чалавек усведамляе ролю свайго народа ў мінулым і сучасным, дакранаецца да культурнай спадчыны, да сучасных працэсаў, духоўнага развіцця грамадства, нацыі. Жыццё мовы, яе развіццё і ўдасканаленне асабліва выразна праяўляецца ў зменах лексікі мовы.

З усяго мноства лексічных праблем у артыкуле разглядаюцца толькі некаторыя, звязаныя з фарміраваннем значэнняў старых слоў (пераасэнсаваннем) і ўжываннем такіх лексем у асяроддзі студэнтаў і моладзі. Студэнцкі і маладзёжны слэнг пакуль амаль што не вывучаны, што і тлумачыць актуальнасць дадзенай тэмы. Мэта артыкула – вызначыць ролю студэнцкага і маладзёжнага слэнгу ў лексічнай сістэме мовы, прасачыць за зрухамі семантыкі адзначанага лексічнага матэрыялу.

Да аналізу прыцягнуты каля 40 адзінак, што ўжываюцца людзьмі пэўных узроставых і сацыяльных груп: *адмарозак, адстой, бабкі, бабло, блін, велік, выдаць, грузіць, гусь, даганяць, дастаць, жэсць, канкрэтна, крэатыўны, крута, лёгка, маг, мыла, нармальна, парыцца, папса, пафігізм, понт (панты), прыбамбасы, прыкід, рэальна, рэспект, савок, супер, суперскі, тачка, тусоўка, тэлік, улёт, у разы, у шакаладзе, шнуркі, фішка, фіялетава, эсэмэска, як бы.*

Выкарыстаны агульнанавуковыя метады тэарэтычнага даследавання. Для выдзялення асобных прыкмет, уласцівасцей аб'екта быў прыменены метада аналізу. З мэтай семантычнага спалучэння, сістэматызацыі розных бакоў аналізуемай з'явы выкарыстан метада сінтэзу. У аснове меркаванняў пра падабенства і розніцу даследаваных падыходаў пакладзены метада параўнання. Для выдзялення і фіксацыі адносна ўстойлівых, інварыянтных якасцей аб'ектаў і іх адносінаў, вызначэння асноўных накірункаў, у межах якіх разглядаюцца аналізуемыя лексемы, выкарыстан метада абагульнення. У аснову вывадаў пакладзены метада індукцыі.

Слоўнікавы склад мовы – прадмет вывучэння не толькі ў стыцы як аб'ект, існаванне якога абмежавана ў часе, але і як аб'ект руху і няспынай эвалюцыі на працягу пэўнага часу.

Да нядаўняга часу лічылася, што беларускай мове на сучасным этапе яе існавання не ўласцівы сацыяльныя разнавіднасці. Аднак цяпер можна ўпэўнена гаварыць пра фарміраванне гэтай разнавіднасці. Мовазнаўцы, у прыватнасці А.А. Лукашанец, пацвярджаюць гэта. “Сёння ў

беларускамоўным маўленні выразна прысутнічаюць студэнцкі і маладзёжны слэнг, камп'ютэрны жаргон і інш.” [1, с. 13].

Сама функцыя лексікі студэнтаў і моладзі – быць сродкам бытавых узаемін – садзейнічае ўмацаванню ў яе складзе лексем канкрэтна-бытавых, што маюць нярэдка ацэначны характар, слоў, эмацыянальна выразных.

Ведаючы ў асноўным нормы і правілы размоўнай літаратурнай мовы, моладзь у паўсядзённым ужытку часта парушае іх, карыстаецца своеасаблівым жаргонна-прастамоўным стылем. У яго складзе сустракаюцца скарачэнні агульнаўжывальных слоў (*тэлік – тэлевізар, велік – веласіпед, маг – магнітафон*), пераасэнсаванні слоў (*гусь – двойка, выдаць – сказаць штосьці, бабкі – грашовая маса, бабло – значная грашовая маса, мыла – электронная пошта, пафігіст – антонім грамадзяніна, прыкід – адзенне, рэспект – павага, улёт – кайф, фіялетава – усё роўна, тусоўка – кампанія, фішка – падзея, парыцца – усякі дыскамфорт*). Такія словы і выразы часта выкарыстоўваюцца для ажыўлення маўлення, зняцця празмернай афіцыйнасці. Такое, напрыклад, ужыванне слова *нармальна* як ацэнка таго ці іншага дзеяння.

Ужыванне слоў такога тыпу, натуральна, не выклікае ніякіх прэрэчанняў. Але побач з імі ў жаргонна-прастамоўным маўленні ёсць і словы грубыя, ужыванне якіх – сведчанне нізкай культуры таго, хто гаворыць (*шнуркі – пра бацькоў, чувак, чувіха – пра хлопцаў, дзяўчат, адмарозак – нелюдзь, адстой – няўдача*). З ужываннем такіх слоў нельга мірыцца. Шлях да ачышчэння ад іх маўлення моладзі – ва ўзбагачэнні мовы дзяцей другімі, яркімі, выразнымі словамі.

У сучаснай мове ідзе заканамерны працэс узбагачэння, папаўнення слоўніка мовы. Разам з тым адбываецца і некаторае засмечванне, збядненне ці скажэнне слоў, якое праяўляецца і ў словаўжыванні (*адстой, понт (панты), пафігізм, савок, шнуркі, чувак, чувіха, адмарозак, жэсць, блін, прыбамбасы, савок* і інш.). Гэта самыя недарэчныя выразы. Гэта яшчэ адна падстава падумаць пра тое, што слоў, заведама добрых і блікіх, не бывае. Усё залежыць ад нашага ўжытку лексічных адзінак. Вечныя словы ад частага ўжытку зношваюцца, напэўна, і кожная эпоха вынаходзіць для іх часовыя перайменаванні [2].

Філолагі, пісьменнікі, настаўнікі павінны быць дырыжорамі вялікага моўнага аркестра. Ніхто не нараджаецца з гатовым пачуццём мовы. Лінгвістычны густ, як і ўвесь культурны воблік чалавека, – вынік вопыту, жыцця, выхавання.

Мова – жывы арганізм. Часам ён непрадказальны. Ці прыжывуцца ў ім такія словы? Гэтага пакуль ніхто ведаць не можа. Але пра іх трэба гаварыць, спрачацца, выпрацоўваючы грамадскае меркаванне па пытаннях нашай маўленчай культуры.

Такім чынам, мы прыходзім да высновы, што малюнак лексічнага развіцця мовы быў бы няпоўным і бедным без студэнцкага і маладзёжнага

слэнгу. Новая лексіка фарміруецца і шляхам пераасэнсавання старых слоў (*блін, жэсць, мыла*), і шляхам новых спалучэнняў слоў (*як бы, у разы, у шакаладзе*), і шляхам новых камбінацый старых марфем і частак старых слоў (*савок, улёт, нафігізм, прыкід*). Хаця само па сабе гэтае правіла, здавалася б, і вядомае, аднак у дачыненні да вывучэння лексікі людзей пэўных узростаў і сацыяльных груп яшчэ недастаткова вывучанае.

Не выключана магчымасць, што ўсе лексічныя адзінкі (іх значэнне і ўжыванне), адзначаныя ў рабоце, замацоўвацца ў слоўніку. Але іх асэнсаванне вельмі істотнае і для вывучэння мовы, і для гісторыі нашай культуры. І хаця многія словы могуць аказацца недаўгавечнымі і нават выпадковымі, іх правільнае тлумачэнне ў пэўны перыяд іх бытавання заўсёды істотнае. Што ж да фіксацыі такіх лешкем, то яна заўсёды цікавая для разумення.

Літаратура

1. Лукашанец, А.А. Беларуская мова: асаблівасці сучаснага стану і функцыянавання / А. Лукашанец // Роднае слова. – 2009. – № 2.
2. Малажай, Г.М. Сучасная беларуская мова: Слова. Перыфраза. Фразеалагізм / Г.М. Малажай. – Мн.: Вышэйшая школа, 1992. – С. 6–50.

О.А. Климкович

(доцент кафедры русского языка как иностранного
ВГУ имени П.М. Машерова)

ОСОБЕННОСТИ УПОТРЕБЛЕНИЯ ОПРЕДЕЛИТЕЛЬНЫХ МЕСТОИМЕНИЙ В ТЕКСТАХ ВИТЕБСКИХ ЗАВЕЩАНИЙ ВТОРОЙ ПОЛОВИНЫ XVI ВЕКА

Одним из аспектов изучения деловых текстов средневековья является описание стилистически маркированных средств морфологического уровня. Функционально-стилевой анализ употребления некоторых частей речи в диахроническом аспекте был осуществлен Е.А. Галинской [1], Л.К. Крыловой [3], Р.Ф. Титовой [4], Д.Г. Демидовым [2]. Цель данной статьи – выявление состава и особенностей функционирования определительных местоимений в текстах витебских завещаний второй половины XVI в. Исследуемые местоимения были извлечены методом сплошной выборки из 15 витебских завещаний второй половины XVI в., которые опубликованы в сборнике «Тастаменты шляхты і мяшчан Беларусі другой паловы XVI ст.» (№№ 34–48). Всего было проанализировано 253 употребления определительных местоимений.

Состав определительных местоимений в текстах витебских завещаний представлен лексемами *весь, всякий / вшелякий, иной / инший, каждый / каждый, сам, другой*.